

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, доцента

Свиридюк Віри Петрівни

на дисертацію Блумгардт Софі

«Формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії (PhD)

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

Ступінь актуальності обраної теми та зв'язок із планами відповідних галузей науки.

Сучасні зміни в системі іншомовної освіти, зумовлені інтеграцією України до європейського освітнього простору та розширенням міжнародної співпраці в освітній, науковій і культурній сферах, актуалізують питання підготовки майбутніх учителів іноземних мов, здатних здійснювати професійну діяльність в умовах міжкультурної комунікації. Відповідно змінюються вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів, яка має забезпечувати формування іншомовної комунікативної компетентності з урахуванням сучасних потреб професійної діяльності.

Попри те, що німецька мова є менш поширеною, ніж англійська, розвиток співпраці України з німецькомовними країнами в освітній, економічній, науковій та культурній сферах зумовлює потребу у фахівцях, які володіють німецькою мовою на рівні, достатньому для здійснення професійної комунікації. Це, своєю чергою, актуалізує необхідність удосконалення методики навчання німецької мови, зокрема в аспекті формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності майбутніх учителів.

У структурі професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності важливе місце посідають компетентності в аудіюванні та читанні, оскільки саме рецептивні види мовленнєвої діяльності забезпечують сприйняття, розуміння, аналіз та критичне осмислення інформації, а також створюють підґрунтя для розвитку говоріння і письма. Рівень їх сформованості визначає готовність

майбутнього вчителя до опрацювання професійно значущої інформації, здійснення ефективної іншомовної комунікації у професійній сфері, а також реалізації професійних завдань.

Аналіз науково-методичних джерел, здійснений авторкою, дає підстави констатувати, що проблема формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності майбутніх учителів в аудіюванні та читанні ще не отримала належного методичного висвітлення. Це зумовлює доцільність її подальшого теоретичного обґрунтування та розроблення методики навчання. Водночас професійна спрямованість дослідження підсилює його актуальність, оскільки запропонована методика забезпечує формування не лише німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, а й її професійного складника, необхідного для майбутньої фахової діяльності вчителя німецької мови.

Дисертацію виконано відповідно до науково-дослідної теми кафедри англійської філології та методики навчання англійської мови Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні та методичні засади навчання іноземних мов здобувачів освіти різних рівнів» (номер державної реєстрації 0123U101887). Тему дисертації затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 6 від 28 січня 2025 року).

Оформлення дисертації та дотримання академічної доброчесності.

Аналіз дисертації продемонстрував, що її оформлення відповідає вимогам, встановленим до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Робота має чітку структуру, що забезпечує логічну послідовність викладу матеріалу та розкриття поставлених дослідницьких завдань. Оформлення структурних елементів дисертації, таблиць, рисунків, бібліографічних посилань, списку використаних джерел і додатків здійснено відповідно до чинних нормативних вимог.

Аналіз тексту дисертації та наукових публікацій С. Блумгардт свідчить про відсутність порушень академічної доброчесності. Використання наукових ідей, положень, результатів досліджень та інших матеріалів, що належать іншим авторам, у всіх випадках супроводжується належними посиланнями на відповідні джерела.

Подання результатів власного дослідження, оформлення цитувань і бібліографічних посилань відповідають загальноприйнятим вимогам академічної доброчесності, що свідчить про коректне використання авторкою наукових джерел.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

У дисертації коректно визначено основні складники наукового апарату дослідження. Об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження сформульовано логічно й узгоджено між собою. Структура дисертації відповідає поставленим завданням, а результати дослідження, висновки та рекомендації ґрунтуються на аналізі наукових джерел, результатах власного дослідження та даних експериментального навчання.

Обґрунтованість наукових положень забезпечується використанням теоретичних, емпіричних і статистичних методів дослідження, адекватних меті та завданням роботи. Для статистичної обробки результатів застосовано критерій ϕ^* кутового перетворення Фішера та U-критерій Манна–Уїтні. Важливим підґрунтям дослідження є також аналіз сучасних наукових джерел українською, німецькою та англійською мовами, а результати роботи апробовано на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Про достовірність отриманих результатів свідчить також їх упровадження в освітній процес Волинського національного університету імені Лесі Українки (довідка про впровадження № 03-24/04/1825 від 08.06.2026 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка (довідка про впровадження № 2029/01-52/02 від 12.06.2026 р.), Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (довідка про впровадження № 870/23.03-33 від 25.06.2026 р.) та Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (довідка про впровадження № 21/19-2561-26 від 11.06.2026 р.).

Обґрунтованість висновків підтверджується також результатами вертикально-горизонтального експериментального навчання, проведеного відповідно до мети й завдань дослідження.

Аналіз тексту дисертації свідчить про коректність організації та проведення експериментального навчання. У роботі сформульовано гіпотезу дослідження,

визначено його мету й завдання, окреслено варійовану та неварійовані умови експерименту, обґрунтовано об'єкти контролю та розроблено відповідні завдання доекспериментальних і післяекспериментальних зрізів. Проведення експерименту здійснювалося з дотриманням послідовності його етапів, а для перевірки достовірності отриманих результатів використано багатофункціональний критерій F^* – кутового перетворення Фішера та U-критерій Манна–Уїтні. У дисертації також проаналізовано результати експериментального навчання й наведено результати опитування його учасників, що дало підстави зробити висновок про ефективність запропонованої методики та доцільність самотійного виконання студентами вправ на активізацію знань до аудиторного заняття, інтегрований розвиток професійно орієнтованих навичок і вмінь, виконання інтегрованих комунікативних завдань, аналіз та інтерпретацію професійно орієнтованої інформації, а також її використання в усному й писемному професійному спілкуванні.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що в ньому *вперше* теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено методику формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, яка ґрунтується на інтегрованому формуванні цільових компетентностей відповідно до спільності психолінгвістичних і когнітивних механізмів аудіювання та читання, типологічної подібності рецептивних умінь і єдності стратегій опрацювання інформації; передбачає поетапне формування мовленнєвих навичок, рецептивних умінь і навчально-стратегічної компетентності; реалізацію системи вправ, структурованої відповідно до етапів навчання, а також моделі організації навчання, що поєднує диференційоване й інтегроване формування мовленнєвих навичок та рецептивних умінь.

Практичне значення дисертаційного дослідження зумовлюється можливістю використання його результатів у процесі професійної підготовки майбутніх учителів німецької мови. Розроблене навчально-методичне забезпечення, що охоплює дібраний навчальний матеріал, комплекси вправ і методичні рекомендації для викладачів, може бути використане під час організації навчання професійно орієнтованого аудіювання й читання у закладах вищої освіти.

Запропоновані критерії оцінювання та система контролю створюють підґрунтя для діагностики рівня сформованості відповідної компетентності, а результати дослідження можуть бути використані під час удосконалення навчально-методичного забезпечення професійно орієнтованого навчання німецької мови.

Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Зміст дисертаційного дослідження, його структура, логіка викладу матеріалу, обґрунтованість теоретичних положень, коректність організації експериментального навчання та достовірність одержаних результатів дають підстави констатувати належний рівень виконання поставленого наукового завдання й достатній рівень методологічної підготовки здобувачки. Дисертантка продемонструвала вміння самостійно визначати напрями наукового пошуку, добирати адекватний дослідницький інструментарій, аналізувати й узагальнювати результати дослідження та формулювати науково обґрунтовані висновки, що відповідають поставленій меті й завданням роботи.

Характеристика основних положень роботи.

Теоретичне підґрунтя дисертаційного дослідження базується на аналізі сучасних наукових і методичних праць, присвячених формуванню в здобувачів вищої освіти іншомовної компетентності в аудіюванні, іншомовної компетентності в читанні та інтегрованому формуванню різних компетентностей. На основі проведеного аналізу авторкою визначено наукові положення, що стали підґрунтям для розроблення відповідної методики.

Важливе місце в дисертації відведено обґрунтуванню психолінгвістичних і методичних передумов інтегрованого формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Зокрема, визначено спільність рецептивних умінь і лексико-граматичних навичок, єдність когнітивних механізмів обробки інформації, взаємозв'язок процесів декодування й інтерпретації іншомовного повідомлення, а також роль інструментальної та інтегративної мотивації в процесі навчання. До методичних передумов авторка відносить спільність змісту навчання, мовного матеріалу, навчальних стратегій, рецептивних умінь і

професійної спрямованості навчання. Це дало підстави обґрунтувати доцільність інтегрованого формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні та використати зазначені положення як основу для розроблення відповідної методики.

У дисертації конкретизовано зміст формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Блумгардт С., дотримуючись традицій вітчизняної методики навчання іноземних мов, виокремлює предметний і процесуальний аспекти змісту навчання та характеризує їх складники. Під час визначення змісту навчання враховано сучасні науково-методичні підходи, професійну спрямованість підготовки майбутніх учителів німецької мови та певною мірою результати проведеного опитування. Запропонований зміст навчання узгоджується з теоретичними положеннями дослідження та покладений в основу розробленої методики.

Найбільшу цінність роботи становить методика формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, описана в другому розділі. Вона передбачає використання навчального матеріалу, відібраного відповідно до запропонованих у роботі критеріїв. Приклади вправ, побудованих на відібраному навчальному матеріалі, свідчать про доречність таких матеріалів, їх професійну та інформаційну цінність.

У дисертації обґрунтовано систему вправ для формування в майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Запропонована система забезпечує послідовне формування лексичних, граматичних і фонетичних навичок, умінь різних видів аудіювання та читання, умінь використовувати навчальні стратегії, а також інтегрований розвиток рецептивних умінь у взаємозв'язку з уміннями в продуктивних видах мовленнєвої діяльності. Побудова системи вправ узгоджується з теоретичними положеннями дослідження та відображає визначені авторкою етапи формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні.

У роботі наведено приклади вправ кожної групи, які ілюструють реалізацію запропонованої системи вправ, відображають її структуру й послідовність та дають

змогу простежити практичне втілення основних положень запропонованої методики, зокрема особливості організації навчання на засадах мультимодального сприйняття інформації.

Модель формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні представлено у двох варіантах відповідно до визначених умов навчання, що унаочнює особливості реалізації запропонованої методики. Такий підхід видається нам вдалим, оскільки сприяє кращому розумінню варіюваних величин експерименту.

Результати експериментального навчання підтвердили ефективність запропонованої методики формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні. Одержані результати дають підстави констатувати доцільність поетапної організації навчання, що передбачає попередню самостійну підготовку студентів до аудиторної роботи з метою активізації професійних знань та знань навчальних стратегій, інтегроване формування професійно орієнтованих навичок і вмінь, систематичне виконання комунікативних завдань, а також аналіз, інтерпретацію й подальше використання професійно орієнтованої інформації в усному та писемному професійному спілкуванні.

Робота містить таблиці й рисунки, які систематизують та унаочнюють основні положення дослідження, сприяючи цілісному сприйняттю представленого матеріалу.

Висновки до розділів і загальні висновки узгоджуються зі змістом дисертації, стисло узагальнюють результати теоретичного аналізу та експериментального дослідження.

Повнота викладу наукових результатів у публікаціях

Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 9 наукових публікаціях авторки, серед яких 4 статті у фахових виданнях України та тези 5 доповідей на наукових конференціях.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Загалом високо оцінюючи виконане дисертаційне дослідження С. Блумгардт за його актуальність, ґрунтовність, наукову новизну, хотілося б висловити окремі побажання та звернути увагу на дискусійні положення, що потребують пояснення:

1. Як уже зазначалося, у першому розділі дисертації обґрунтовано доцільність поєднання диференційованого й інтегрованого формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні, що знайшло відображення у запропонованій системі вправ. Водночас, на нашу думку, доцільно було б чіткіше окреслити, які складники професійно орієнтованої іншомовної компетентності можуть формуватися інтегровано завдяки спільності психолінгвістичних механізмів аудіювання та читання, а які, з огляду на специфіку кожного з цих видів рецептивної мовленнєвої діяльності, потребують диференційованого методичного опрацювання. Конкретизація зазначених положень дала б змогу повніше розкрити логіку поєднання диференційованого й інтегрованого навчання у запропонованій методиці.

2. У підрозділі 2.1 обґрунтовано критерії відбору навчального матеріалу, а також представлено алгоритм його відбору й наведено відповідний приклад. Водночас у роботі варто було б докладніше охарактеризувати джерела, з яких здійснювався добір навчального матеріалу. Це підвищило б практичну цінність роботи й полегшило б упровадження запропонованої методики в освітній процес.

3. На нашу думку, дисертаційне дослідження лише виграло б, якби доекспериментальні зрізи були доповнені опитуванням їх учасників щодо труднощів виконання запропонованих завдань, особливостей сприйняття аудіо, аудіовізуальних та письмових текстів, представлених у завданнях, а також очікувань від подальшого навчання. Це створило б додаткові можливості для зіставлення відповідей здобувачів до і після експериментального навчання та сприяло б більш повному аналізу результативності запропонованої методики.

Наведені зауваження та побажання мають дискусійний і рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження, не зменшують наукової цінності одержаних результатів і не ставлять під сумнів обґрунтованість сформульованих авторкою наукових положень, висновків та практичних рекомендацій.

Висновок.

На підставі вивчення дисертації, фахових та інших публікацій вважаю, що за своєю актуальністю, науковою новизною, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів виконана дисертація **Блумгардт Софі «Формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в аудіюванні та читанні»** є самостійною і завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 (зі змінами), а її авторка, Софі Блумгардт, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри педагогіки та методики

навчання іноземних мов

Київського національного

лінгвістичного університету

